

Nilens vatten räcker inte

Av Lester R. Brown

Från Earth Policy Institute
PLAN B-uppdatering den 7 juni 2011

En ny rusning för att lägga beslag på Afrika har börjat. När världens matpriser stiger och exportländerna minskar utförseln blir det panik i länder som är beroende av importerad spannmål. Välbeställda länder som Saudiarabien, Sydkorea, Kina och Indien har slagit ner på fruktbara slätter över hela den afrikanska kontinenten och skaffat sig enorma landområden, där man tänkt odla vete, ris och majs för konsumtion i det egna landet.

En del av dessa landförvärv är jättelika. Sydkorea, som importerar 70 procent av sin spannmål, har skaffat sig tillgång till 700 000 hektar i Sudan där man ska odla vete – en areal som motsvarar mer än en fjärdedel av Sveriges åkerareal. Ett saudiskt företag har i Etiopien arrenderat 10 000 hektar för risodling, med ett avtal om att kunna utöka detta till 300 000 hektar. Och Indien har arrenderat flera hundra tusen hektar för att odla majs, ris och andra grödor.

Detta markrofferi minskar livsmedelstryggheten i Afrikas hungerutsatta länder och retar upp lokala jordbrukare, som får se sina regeringar sälja bort deras nedärvda jord till främlingar. Det utgör också ett allvarligt hot mot Afrikas nyaste demokrati: Egypten.

Egypten är ett land där man äter mycket bröd. Befolkningen konsumerar 18 miljoner ton vete årligen och mer än hälften är importerat. (För data se även www.earth-policy.org) Egypten är nu den största veteimportören i världen, och subventionerat bröd – som regeringen betalar bidrag till med runt 2 miljarder dollar om året – betraktas som en rättighet av dem som är beroende av detta, dvs ungefär 60 procent av de egyptiska familjerna.

När Egypten nu försöker utforma en fungerande demokrati efter att presidenten Hosni Mubarak tvingats avgå, hotar markrofferiet i söder hela landets förmåga att skaffa fram bröd på bordet, eftersom all spannmål i Egypten är antingen importerad eller producerad med vatten från Nilen, som ju också flyter genom Etiopien och Sudan, innan den når Egypten. (Det regn som faller i Egypten är försumbart eller obefintligt, därför är landets jordbruk helt beroende av Nilen.)

För Egypten är det mycket olyckligt att två av favoritländerna för markförvärv är just Etiopien och Sudan, som tillsammans har tre fjärdedelar av Nilens flodbäcken. Idag utnyttjas flodens vatten i så hög grad, att det inte finns mycket kvar av floden när den till slut når Medelhavet.

Överenskommelsen om Nilens vattendrag, som Egypten och Sudan undertecknade år 1959 gav Egypten 75 procent av Nilens flöde, Sudan 25 procent och Etiopien inget alls. Denna situation ändrar sig nu bryskt när rika utländska regeringar och internationella agribusiness-företag lägger sig till med stora ytor av den mark som man kan odla på i det övre Nilbäckenet. Trots att dessa avtal i vanliga fall betecknas som ”markförvärv”, så är de i själva verket också vattenförvärv.

När Kairo nu är tvunget att konkurrera om Nilens vatten, måste man också förhandla med många olika regeringar och kommersiella intressenter, alltså parter som inte var delaktiga i avtalet från 1959. Dessutom har Etiopien – som aldrig varit förtjust i det avtalet – lagt fram planer på att bygga en väldig damm för ett vattenkraftverk vid sin gren av Nilen och det skulle minska vattenflödet till Egypten ytterligare.

Då Egyptens veteavkastning redan hör till de högsta i världen, har landet inte längre någon större potential att höja markens produktivitet. Med en folkmängd på 81 miljoner, som dessutom förväntas bli 101 miljoner till 2025, är det en skrämmande utmaning att få fram tillräckligt med mat och vatten.

Egyptens svåra belägenhet skulle kunna bli en del av ett större, ännu mera bekymmersamt, scenario. Grannarna uppströms Nilen – nämligen Sudan med 44 miljoner invånare och Etiopien med 83 miljoner – växer ännu snabbare, så att behovet av vatten för att producera mat ökar. FNs beräkningar visar att den samlade folkmängden i dessa tre länder kan stiga till 272 miljoner år 2025 – 360 miljoner år 2050 – från dagens 208 miljoner.

Växande efterfrågan på vatten frestar på Nilens naturliga gränser; hela tiden skärps läget av befolkningstillväxten och främmande länders förvärv av mark (och vatten). För att undvika livshotande konflikter om vattnet krävs det tre övergripande åtgärder för hela Nilbäckenet. För det första bör regeringarna resolut ta tag i befolkningstrycket genom att garantera att alla kvinnor har tillgång till familjeplanering av alla slag och genom att se till att alla flickor får utbildning i hela regionen. Den andra åtgärden som måste sättas in, är att införa tekniker för mer vattensnål bevattning och att gå över till grödor som är mindre vattenkrävande.

Och slutligen, för fredens och det framtida utvecklingssamarbetets skull, bör länderna i Nilbäckenet gemensamt komma överens om att förbjuda främmande regeringars och agribusiness-företags markrofferi. Eftersom detta är en helt ny företeelse är det troligt att det kan behövas internationell hjälp för att i realiteten förhandla fram ett sådant förbud, i stil med Världsbankens underlättande roll för avtalet om vattnet i Indus som slöts mellan Indien och Pakistan år 1960.

Ingen av dessa åtgärder kommer att bli lätta att genomföra, men alla tre är väsentliga. Utan dem skulle stigande brödpriser kunna underminera "hoppets revolution" i Egypten, och konkurrensen om Nilens vatten skulle kunna visa sig bli livshotande.

#

Översättning: Doris Norrgård Almström och Lars Almström

Källa: http://www.earth-policy.org/plan_b_updates/2011/update97

Lester R. Brown är ledare för Earth Policy Institute och författare till "[World on the Edge](#)."

[Copyright](#) © 2011 Earth Policy Institute